

I. DÜNYA SAVAŞI'NIN SONA ERMESİ

İÇİNDEKİLER

- I. Dünya Savaşı Yıllarında Osmanlı Devleti'nin Paylaşılması İçin Yapılan Gizli Projeler
- I. Dünya Savaşı'nın Sona Ermesi ve Önemli Gelişmeler
- I. Dünya Savaşı'nı Sona Erdiren Antlaşmalar
- Mondros Mütarekesi (30 Ekim 1918)
- Mondros Mütarekesi'nin Değerlendirilmesi

HEDEFLER

- Bu üniteyi çalıştıktan sonra;
- I. Dünya Savaşı yıllarında Osmanlı Devleti'nin paylaşılması için hazırlanan projeleri öğrenebilecek,
- ABD'nin savaşa girmesi ve Wilson Prensipleri'nin savaşın sonucuna etkisini değerlendirebilecek,
- I. Dünya Savaşı sonucunda imzalanan antlaşmalar hakkında bilgi edinebilecek,
- Mondros Mütarekesi ve önemini kavrayabileceksiniz.

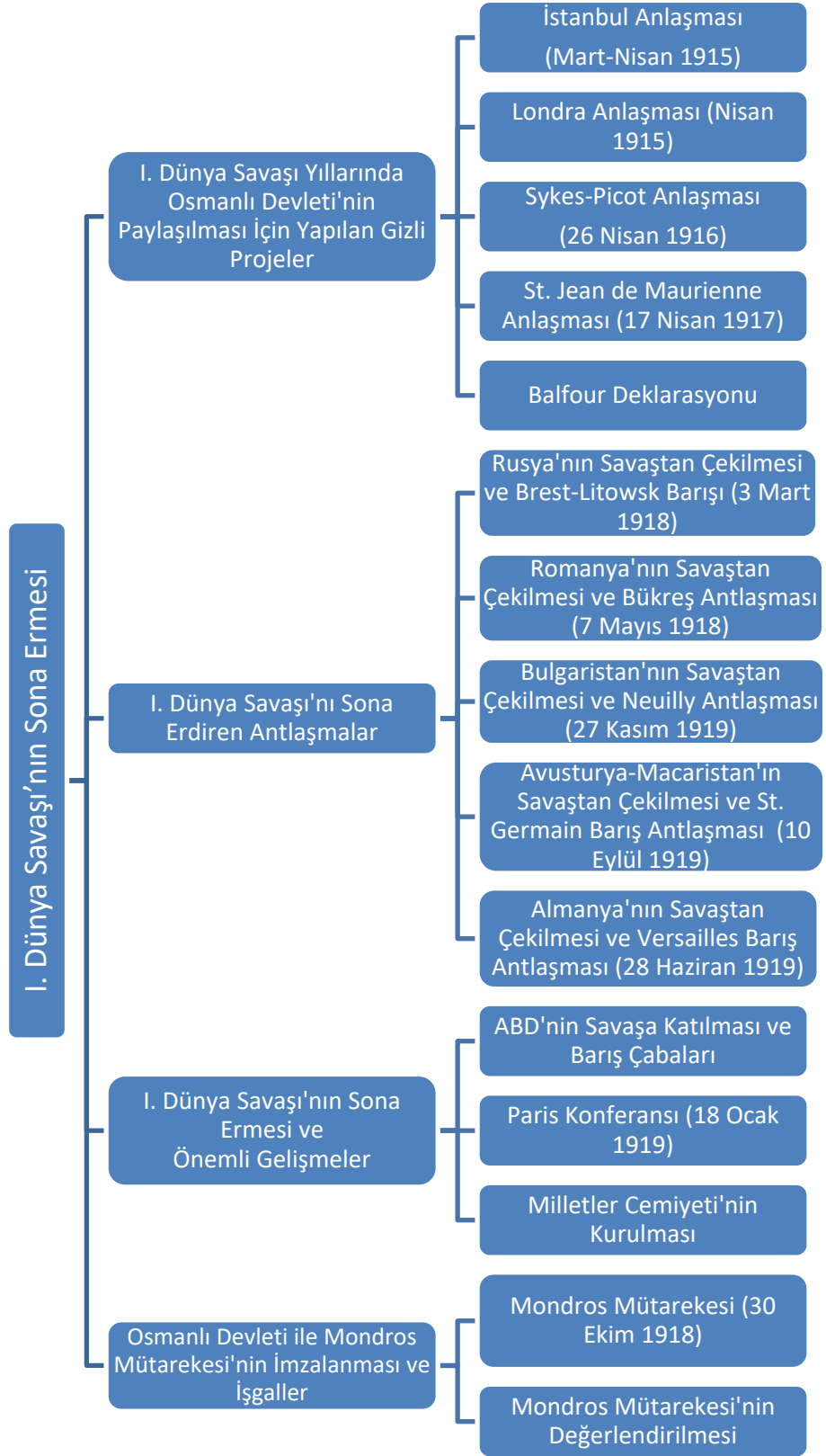

Atatürk Üniversitesi
Açıköğretim Fakültesi

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ I

**Prof. Dr.
Erdal AYDOĞAN**

ÜNİTE 7

GİRİŞ

Dünya milletlerinin ve tarihin gördüğü en kanlı savaşlardan biri olan I. Dünya Savaşı, Avrupa'da ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devleti'nin savaşa dâhil olmasıyla da savaşın siklet merkezi Osmanlı coğrafyası olmuştur. Avrupalı emperyal devletlerin, uzun yıllardan beri Osmanlı Devleti'ne karşı sürdürdükleri politikalar bu savaş ile fırsatçılığa dönüşmüştür.

Beklenen bu fırsatlar savaşın seyrini değiştirmiştir. XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Avrupa'da ortaya çıkan bloklaşmalar ve gizli anlaşmalar bu savaş ile uygulamaya konulmuştur. Tarafların güç dengesi İttifak Devletleri lehinde görülmekteydi. Bu durumun oluşmasında Osmanlı Devleti'nin İttifak Bloğu içinde yer alması da etkili olmuştur. Osmanlı Devleti'ne saldıran İtilaf Bloğu'nun savaş üzerine yürüttükleri tahminleri, stratejileri tutmamış savaşın seyri Osmanlı-Alman bloğuna evrilmişti. Bu gidişat 1917'de ABD'nin savaşa dâhil olmasıyla değişmiştir. Böylece İtilaf Devletleri rahat bir nefes almış oldu. ABD Başkanı Wilson'ın savaşın sona erdirilmesi gerektiğine dair mesajları kısa sürede yankı bulmuş, dört yılı aşkın sürdürülen büyük savaş nihayete ermiş, İttifak Devletleri önce dağılmış sonra da savaştan çekilmeye başlamıştır.

İtilaf Devletleri bu devletlerle birbiri ardına mütareke ve antlaşmalar imzalamıştır. Osmanlı Devleti'yle de sadece Mondros Mütarekesi imzalanmış ve mütareke şartları uluslararası hukuk ihlal edilerek uygulamaya konulmuştur. Savaşın bu şekilde sona ermesi ile yeni bir dünya düzeni inşa edilmeye çalışılmış, Milletler Cemiyeti'nin (Cemiyet-i Akvam) kurulmasıyla da emperyal politikalarına meşruiyet zemini hazırlanmıştır. Bu yeni durum kazanan tarafları kısa sürede memnun etse de dünya milletleri açısından hiç de olumlu sonuçlar ortaya koyamamıştır. Bu savaşın acıları giderilemeden yeni bir Dünya Savaşı'nın çıkmasına kapı aralamıştır.

Bütün insanlığı derinden etkileyen Birinci Dünya Savaşı sürecinde Osmanlı ülkesinin paylaşımı için İtilaf Devletlerinin kendi aralarında imzaladıkları gizli anlaşmalar, savaşı sona erdiren antlaşmalar ve savaş sonrası kurulacak yeni dünya düzeni gibi gelişmeler ise bu üniteye detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

I. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA OSMANLI DEVLETİ'NİN PAYLAŞILMASI İÇİN YAPILAN GİZLİ PROJELER

Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı'na ülke bütünlüğünü ve bağımsızlığını koruma endişesi içinde girmeye mecbur kalmıştı. Dört seneden fazla sürecek bu muazzam savaşta kendinden beklenmeyen bir performans göstermesi İtilaf Devletleri'nin bütün hesaplarını altüst etmişti. Oysaki İtilaf Devletleri, Osmanlı Devleti'nin savaşın dışında

Gizli anlaşmalar, 1917'de Rusya'da Bolşeviklerin iktidara gelmesinden sonra bizzat yeni yönetim tarafından deşifre edilmiştir.

kalmayı için büyük çabalar göstermişti. İstedikleri olmayınca da savaşın hesabını bir şekilde Osmanlı Devleti'ne kesmek istemişlerdi.

İtilaf Devletleri, savaşın sonunda Osmanlı Devleti'nin yıkılacağını hesap ettikleri için büyük Osmanlı coğrafyasını kendi aralarında paylaşmak üzere bazı anlaşmalar yapma gereği duydular. *Yapılan anlaşmalardan en önemlileri şunlardır: İstanbul Anlaşması, Londra Anlaşması, Sykes-Picot Anlaşması, St. Jean de Maurienne Anlaşması, Mac-Mahon Anlaşması ve Balfour Deklarasyonu.*

İtilaf Devletleri'nin 1915-1917 yılları arasında kendi aralarında gizlice yaptıkları bu anlaşmaların sebeplerini şöyle izah etmek mümkündür;

- Osmanlı Devleti'nin topraklarını paylaşmak,
- Kendi aralarında savaş boyunca ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları engellemek,
- Savaşın gidişatına göre hareket ederek dengeleri kendi lehlerine çevirmek için İtalya'yı bir şekilde savaşın tarafı yapmak,
- Savaş öncesi ve sonrası bazı sorunlarla boğuşan Çarlık Rusya'sını bloklarının içinde tutmak,
- Osmanlı Devleti'nin paylaşımı için ortam hazırlamak.

Yukarıda ortaya konulan sebepler çerçevesinde tasarlanmış olan gizli anlaşmalar, 1917'de Rusya'da Bolşeviklerin iktidara gelmesinden sonra bizzat yeni yönetim tarafından deşifre edilmiştir [1, 4].

İstanbul Anlaşması (18 Mart-10 Nisan 1915)

İngiltere, Rusya, Fransa arasında yapılan ilk gizli anlaşma, *İstanbul Anlaşması*'dır. Bu anlaşma, esas itibarıyla Rusya'nın taleplerine cevap vermek adına yapılmıştır. Rusya'nın bu girişiminin sebebi ise boğazlar ve İstanbul üzerindeki tarihî emellerine kavuşma arzusu idi.

1915'te İtilaf donanmasının Çanakkale'ye saldırısının görünen sebebi, Almanlar karşısında zor durumda kalan Rusya'ya lojistik yardım götürme ve kısa sürede İstanbul'u ele geçirerek Osmanlı Devleti'ni saf dışı etmektir. Buna rağmen Rusya, bu girişimden oldukça rahatsız oldu. Hem tarihî emellerine kavuşma hem de İngiltere ve Fransa'nın İstanbul'u ve boğazları ele geçirmesiyle savaş sonrası buraları Rusya'ya vermeme ihtimallerine karşı 4 Mart 1915'te İngiltere ve Fransa'ya müracaat ederek söz konusu yerlerin Rusya'ya verilmesini istedi.

Bu yeni durum karşısında İngiltere ise söz konusu edilen yerlerin Rusya'ya bırakılmasının çıkarlarına ters düşeceğini bilmekteydi. Buna rağmen Fransa ve İngiltere Rusya'yı kendi bloklarında tutmak ve savaşmasını temin etmek için Rusya'nın bu talebine görünürde sıcak baktılar. Yapılan görüşmeler sonucunda "*İstanbul dâhil, Midye-Enez çizgisinden Sakarya Nehri'nin Karadeniz'e döküldüğü yere kadar bütün*

İstanbul dâhil, Midye-Enez çizgisinden Sakarya Nehri'nin Karadeniz'e döküldüğü yere kadar bütün Boğazlar bölgesi Rusya'ya bırakılıyordu.

Boğazlar bölgesi Rusya'ya bırakılıyordu.” Buna karşılık Rusya ise İngiltere'nin ve Fransa'nın Anadolu'yla Orta Doğu üzerinde nüfuz alanlarını kabul edecekti [1, 2].

Londra Anlaşması (26 Nisan 1915)

Osmanlı Devleti'nin parçalanması için yapılan bu anlaşma İngiltere, Rusya, Fransa ve İtalya arasında Londra'da imzalandı. Çanakkale Muharebesi'nde yaşanan mağlubiyet, Rusya'nın savaşın ilk yıllarında takındığı tavır ve savaş süresinin kısa olacağı gibi ümitlerin dağılması, İngiltere ve Fransa'yı yeni müttefik aramaya mecbur bıraktı. İtalya ise İngiltere ve Fransa'nın aradığı devletti. Çünkü savaş Akdeniz'e yayılmış, Rusya ise gittikçe yük olmaya başlamıştı. Bu aşamada İtalya'dan yararlanılması elzem olmuştu. Yapılan görüşmeler sonucu 26 Nisan 1915'te Londra Anlaşması imzalandı. *Buna göre; Rodos ve On İki Ada üzerinde yaşanan egemenlik tartışmalarına son verilerek adı geçen yerler İtalya'ya bırakılıyor, Bingazi ve Derne gibi bölgelerdeki Osmanlı'ya ait bütün hakların İtalya'ya geçmesi kabul ediliyor, ayrıca Antalya ve çevresi İtalya'ya vaat ediliyordu [2, 5].*

Sykes-Picot Anlaşması (26 Nisan 1916)

İngiltere, Fransa ve Rusya bir taraftan İtalya ile Londra Anlaşması'nı imzalarken diğer taraftan da kendi aralarında İtalya'yı bilgilendirmeden, Osmanlı mirasının taksimi için görüşmeler yapmaktaydı. *İngiliz Diplomat Mark Sykes ile Fransız meslektaşları Georges Picot* müzakereleri yürütecek diplomatlardı.

Bu anlaşmaya göre, Fransa, hinterlandıyla birlikte Sivas, Elazığ, Maraş, Antep, Mardin, Suriye (Halep, Şam), Musul ve Lübnan'ı alıyordu. İngiltere'ye ise Basra'dan Bağdat'a kadar tüm güney Mezopotamya ile Ürdün ve Kuzey Filistin veriliyordu.

Rusya ise boğazlar bölgesi başta olmak üzere Erzurum, Trabzon, Bitlis, Muş, Siirt gibi yerleri alıyordu. Ayrıca bu süreçte İngiltere, savaş yükünü azaltmak için Arapları Osmanlı'ya karşı kıskırtma gayreti içinde oldu. *İngilizlerin Mısır'daki Yüksek Komiseri Mc Mahon* bu işleri takip ediyordu. Mekke Emiri Şerif Hüseyin ile Fransa ve İngiltere arasında yapılan görüşmelerde Türklere karşı isyan edildiği takdirde bir Arap devleti kurulacağına dair söz de verilmişti.

Böylece bu arayışlar günümüze kadar devam edecek olan bölgesel problemlerin kaynaklarından biri hâline geliyordu [2, 3, 4].

St. Jean de Maurienne Anlaşması (17 Nisan 1917)

Sykes-Picot Anlaşması gizli tutulmasına rağmen olup bitenleri öğrenen İtalya, durumdan çok rahatsız olmuştu. Bunun için de 1915 Londra Anlaşması gereğince kendisine vaad edilen Osmanlı topraklarının sınırlarının kesin bir şekilde çizilmesini istemişti. Rusya'nın içinde bulunduğu sorunlar iyice artınca bu sefer İngiltere, Fransa

Sykes-Picot'dan rahatsız olan İtalya 1915 Londra Anlaşması gereğince kendisine vaad edilen Osmanlı topraklarının sınırlarının kesin bir şekilde çizilmesini istemişti.

Rusya'nın Savaştan Çekilmesi ve Brest-Litowsk Barışı (3 Mart 1918)

Çarlık Rusyası, XIX. yüzyıl boyunca bir taraftan modernleşme çabalarını sürdürürken bir taraftan da sosyo-ekonomik, siyasi ve fikrî alanlarda ciddi sorunlarla uğraşmaktaydı. Bu sorunlarla mücadele eden Çarlık Rusya'da yönetime karşı 1905 yılında bir ihtilal vuku buldu, ancak başarısızlıkla sonuçlandı. Bu süreçte yaşanan tartışmaların sonucunda sınıf mücadelesinde *proleterya* (işçi sınıfı) gittikçe güç kazandı.

I. Dünya Savaşı'nda İtilaf Devletleri arasında yer alan Rusya'da sorunlar hiç azalmadı. Bir taraftan savaşın ağır yükü, diğer taraftan Almanya'nın baskısı, İngiltere ve Fransa'nın yardımlarından yoksun kalması ülkede memnuniyetsizlerin sayısını artırdı. Ayrıca ülke genelinde baş gösteren grevler ciddi sorunlara ortam hazırladı. 24 Şubat 1917'de başlayan grevler 26 Şubat'ta silahlı ayaklanmalara dönüşünce Bolşevikler inisiyatifi ele aldı [5, 1,].

Mart 1917'de Çarlık yönetimine son verilirken geçici *Kerenski Hükûmeti* kuruldu. Ancak bu hükûmet de Rus halkının özlediği barışı ve refahı sağlamak için gerekli adımları atamadı. Bu da ülkede var olan hoşnutsuzluğu daha da artırdı.

Bolşevik Devrimi'nin ikinci aşamasında ise liderliği *Lenin* üstlendi. Ekim ayında başlayan yeni ayaklanmalar sonunda başkent ele geçirildi. Yeni hükûmet kuruldu. *Lenin Başbakan, Troçki Dışişleri Bakanı, Stalin de Halklar Bakanı oldu.*

Yeni kurulan hükûmetin en önemli işi savaşa son vermektir. Bu çerçevede yapılan çalışmalar sonucunda Bolşevik Rusya, önce mütareke istedi, sonra da Almanya ile anlaşarak 3 Mart 1918'de Brest-Litowsk Antlaşması'nı imzaladı.

Bu antlaşmaya göre;

- Rusya; Letonya, Estonya, Litvanya, Kurland ve Polonya üzerinde bütün haklarından vazgeçti.
- Nihai barışa kadar Almanlara Beyaz Rusya'yı işgal altında bulundurma hakkı tanınıyordu.
- Rusya, Finlandiya ve Ukrayna'yı boşaltmayı kabul ediyordu. Buralarda Almanların yardımıyla yeni hükûmetler kurulacaktı.

Yeni Rus yönetimi, Osmanlı Devleti'yle de 17-18 Aralık 1917'de Erzincan Mütarekesi'ni imzalayarak savaşa son verdi.

- Kars, Ardahan ve Batum bölgeleri Osmanlı Devleti'ne geri verilecekti.
- 27 Ağustos'ta imzalanan ek bir anlaşmaya göre de Almanların yardımıyla Gürcistan'da bağımsız bir devlet kurulacaktı [1].

ABD'nin Savaşa Katılması ve Barış Çabaları

I. Dünya Savaşı'nda İngiltere ve Almanya arasında vuku bulan deniz savaşlarında her iki devlet de birbirlerini abluka altına alarak üstünlüğü elde etmeye çalıştı. Almanya'nın en etkili gücü ise denizaltılarıydı.

Almanya'nın, 1915-1917 yılları arası birçok İtilaf savaş gemisini saf dışı ettiği gibi çok sayıda yolcu gemisini de batırdığı bilinmekteydi. Bu saldırılarda binlerce ABD vatandaşı da öldürüldü. Ayrıca bu denizaltı savaşları ABD'nin uluslararası ticaretine de büyük zarar veriyordu. Almanya'nın Meksika'yı ve Japonya'yı ABD'ye karşı savaşa sokmak için başlattığı casusluk faaliyetleri de buna eklenince iki ülke arasındaki ilişkiler kopma noktasına geldi ve ABD Kongresi 6 Nisan 1917'de Almanya'ya savaş ilan etti [7, 5]. Böylece ABD dış politikasını uzun bir müddet şekillerinden *Monroe Doktrini* terk edilmiş oldu.

ABD'nin Almanya'ya savaş ilanına Orta ve Güney Amerikalı devletler ile Çin de katılınca, İtilaf Devletleri çok büyük bir moral ve güç kazandı. Almanya ve müttefikleri ise üstün göturdükleri savaşı kaybetmeye başladı. Savaşın getirdiği ağır yükümlülükler Almanya'yı sosyo-ekonomik ve siyasi yönlerden ciddi olarak sıkıştırmaya başladı. İtilaf Devletleri cephelerde üstünlüğü ele geçirdi [1].

Bu sürece paralel olarak da İttifak Devletleri arasında barış meselesi açıkça dile getirilmeye başlandı. Geline bu aşamada savaşı daha da sürdürmenin ABD'ye ve dünya barışına bir katkısı olmayacağını düşünen *Başkan Woodrow Wilson*, 18 Ocak 1918'de Kongre'de yaptığı konuşmasında savaş sonrası yapılacak barışın temel prensiplerini belirlediği 14 maddelik görüşlerini bütün dünyaya ilan etti [1, 7].

Resim 7. 2. Amerika Birleşik Devletleri'nin 28. Başkanı (1913-1921)

Thomas Woodrow Wilson (1856-1924)

Monroe Doktri'ni: ABD dış politikasını tespit maksadıyla Başkan James Monroe'nun, 2 Aralık 1823'te kongreye sunduğu doktrindir.

Wilson Prensipleri diye bilinen barış programının esasları özetle şunlardır;

- Açık barış, açık diplomasi,
- Karasuları dışında denizler barışta ve savaşta tamamen serbest olmalı,
- Barışı korumak ve yaşatmak için ekonominin önündeki bütün engeller kaldırılmalı,
- Ülkeler iç güvenliklerini temin edecek kadar silahlanmalıdır. Bunun için karşılıklı garantiler verilmeli,
- Sömürgeler üzerindeki istekler serbestçe ve tam bir yansızlıkla ve bu bölgeler halkının çıkarları da göz önünde tutularak halledilmeli,
- İşgal edilmiş olan bütün Rus toprakları boşaltılmalı Rusya'nın kendi kendini yönetmesi için gereken yapılmalı,
- Belçika tam bağımsız bir devlet olarak yeniden kurulmalı,
- İşgal edilmiş bütün Fransız toprakları boşaltılmalı ve Alsace-Lorraine Fransa'ya verilmeli,
- İtalyan sınırları milliyetler esasına göre düzeltilmeli,
- Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'ndaki milletlere en serbest bir biçimde özerklik imkânı verilmeli,
- Romanya, Sırbistan ve Karadağ toprakları boşaltılmalı, Sırbistan'ın denizde serbest ve güvenli bir kapısı olacak şekilde yeni sınır düzenlemeleri yapılmalı, Balkan Devletleri arasındaki ilişkiler milliyetler prensibine göre düzenlenmeli,
- Osmanlı İmparatorluğu'nda Türklerin oturdukları bölgelerde bağımsızlık sağlanmalı. Fakat Türk olmayan milliyetlere de özerklik için fırsatlar verilmeli, boğazlar ise tüm milletlere serbest olmalı,
- Bağımsız bir Polonya Devleti'nin kurulması sağlanmalı,
- Büyük, küçük bütün devletlere siyasi bağımsızlıkları ve toprak bütünlükleri için imkân sağlamak amacıyla bir milletlerarası örgüt kurulmalı [1, 5, 2].

Wilson Prensipleri'nin 12. maddesine göre Osmanlı Devleti devam edecekti.

Ancak parçalanacağına da işaret edilmekteydi. Bu madde ile Anadolu'nun işgaline ve azınlıkların faaliyetlerine ortam hazırlanmış oluyordu.

Wilson, ortaya koyduğu prensiplerine 11 Şubat 1918'de yaptığı konuşmasında çok önemli esaslar ekledi. Bu konuşmada, *"Devletlerin yeni topraklar alamayacakları, savaş tazminatı ve cezai tazminat alınmayacağını ve milletlerin kendi geleceklerini kendilerinin belirleyeceği (self determination) gibi esaslar belirlendi."* Bu prensipler şu anlama da geliyordu; savaşın kazananı ve kaybedeni yoktu [1, 7, 10]. O hâlde savaşa devam etmek anlamsızdı. İşte ortaya konulan bu prensipler barış için yeni umutlar doğurdu ve özellikle Almanya ve müttefikleri barış için yeni arayışlarını hızlandırdı.

I. DÜNYA SAVAŞI'NI SONA ERDİREN ANTLAŞMALAR

12. Madde: Osmanlı İmparatorluğu'nda Türklerin oturdukları bölgelerde bağımsızlık sağlanmalı. Fakat Türk olmayan milliyetlere de özerklik için fırsatlar verilmeli.

Brest-Litowsk Antlaşması'nın imzalanması savaşın Doğu Cephesi'ni tasfiye anlamına da geliyordu. Böylece Almanya bütün kuvvetlerini Batı Cephesi'ne yönlendirme fırsatı yakalamış oldu. Ancak bu sevinç çok uzun sürmedi.

Yukarıda da ifade edildiği gibi bu süreci etkileyecek olan en önemli unsur ABD'nin savaşa İtilaf Devletleri'nin yanında girmesiydi. Gittikçe savaşa ağırlığını koyan ABD'nin özellikle kendi imalatı olan tankları savaşa sürmesi, savaşın kaderini değiştirmeye yetmişti. Alman ordusunun doğuya doğru çekilmeye başlamasıyla yapılacak bir şeyin olmadığı da İttifak Devletleri'nce iyice anlaşılmış oldu.

Wilson'un 14 maddelik prensipleriyle ortaya konulan *"savaşın kazananı yoktur"* felsefesi savaşı bitiren en önemli dayanak oldu. 7 Mayıs 1918'de Romanya savaştan çekildi. Bu gelişmenin ardından Bulgaristan, Avusturya-Macaristan, Osmanlı Devleti ve nihayetinde de Almanya barış istedi. Böylece I. Dünya Savaşı aşağıda açıklanacak antlaşmalarla sona ermiş oldu [5, 1].

I. Dünya Savaşı sonrası yeni bir dünya düzeni kurmak maksadıyla ABD, İngiltere ve Fransa'nın öncülüğünde bir barış konferansı toplandı.

Paris Barış Konferansı (18 Ocak 1919)

I. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından savaş sonrası yeni bir dünya düzeni kurmak maksadıyla ABD, İngiltere ve Fransa'nın öncülüğünde bir barış konferansı toplandı. *Konferansa 32 devlet çağrıldı. Ancak ABD, İngiltere, Japonya, Fransa ve İtalya bütün yetkileri elde tutuyordu. Bu devletlerin başbakan ve dışişleri bakanlarından oluşan "Onlar Konseyi" konferansın en yetkili kurulu idi* [8].

Konferans, Bismarck'ın Alman İmparatorluğu'nu bütün dünyaya ilan ettiği tarihin yıl dönümü olan, 18 Ocak 1919'da çalışmalarına başladı. Konferansta, ABD, dünya barışı için *"Milletler Cemiyeti" (Cemiyet-i Akvam)* nin kurulmasını arzu ederken; Fransa ve İngiltere'nin savaş sonrası yenedünya düzenini kendi kontrollerinde kurma gayretleri öne çıkmıştı. Özellikle Almanya'nın en ağır şekilde cezalandırılması için büyük çaba içindeydiler.

I. Dünya Savaşı sonrası yenilen devletlerle imzalanan antlaşmalar, Paris Konferansı sürecinde hazırlandı. Sadece Osmanlı Devleti ile imzalanacak olan Sevr Antlaşması, *San Remo'da* hazırlanacaktır. Bu çerçevede imzalanan antlaşmalar aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacaktır [8, 1, 4].

Romanya'nın Savaştan Çekilmesi ve Bükreş Antlaşması (7 Mayıs 1918)

Romanya, 1916 yılında İtilaf Devletleri yanında savaşa girdi. Ancak peş peşe aldığı yenilgilerle topraklarının önemli bir kısmını kaybetti. Savaşta fazla bir varlık gösteremeyen Rusya'nın Brest-Litowsk'la yenilgiyi kabul edip ayrılması Romanya'yı da zor durumda bıraktı [9]. Mart 1917'de mütareke, 7 Mayıs 1918'de ise Almanya ve müttefikleriyle *Bükreş Antlaşması'nı* imzaladı. Bu antlaşmaya göre Romen

petrollerinin işletmesi en az 30 yıllığına Almanya ve Avusturya'ya bırakılacaktır. Romanya et ve hububat ürünlerini 1926'ya kadar merkez devletlerine ihraç edebilecek, Karpatlardan Avusturya'ya toprak verecek ve Dobruca'dan çekilecekti. [5]. Ancak savaşın gidişatının değişmesiyle bu barışı uygulama imkânı ortadan kalkmış oldu.

Bulgaristan'ın Savaştan Çekilmesi ve Neuilly Antlaşması (27 Kasım 1919)

I. Dünya Savaşı'nın dört yıldan fazla sürmesi Bulgaristan üzerinde ciddi tesirler bıraktı. Özellikle Almanya'ya devamlı gıda göndermesi tarımla geçinen Bulgaristan halkı üzerinde çok büyük yıkım meydana getirdi. 1 Ocak 1918'den itibaren de Almanya'nın mali yardımları kesmesi Bulgaristan'ı tükenme noktasına taşıdı. Ordunun ve halkın moral değerleri altüst oldu. Ayrıca istediği toprakları alamaması Bulgarlar için savaşın sonu demekti. Bulgaristan İtilaf Devletleri'nin taarruzlarına daha fazla dayanamadı. 29 Eylül'de mütareke, 27 Kasım 1919'da da *Neuilly Antlaşması*'nı imzaladı. *Böylece bu antlaşmayla Romanya, Yunanistan ve Yugoslavya'ya topraklarının önemli kısmını kaptırdı. Askerî sınırlamalar ve tazminat ödemeye mahkûm edildi* [5].

Avusturya-Macaristan'ın Savaştan Çekilmesi St. Germain Barış Antlaşması (10 Eylül 1919)

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu savaş sürecinde büyük sıkıntılar yaşadı. 1918'de ise Çek, Hırvat, Sloven, Romen ve Macarların ayaklanarak bağımsızlıklarını ilan etmeleri, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nu parçaladı. 3 Kasım 1918'de İtalya ile mütareke imzaladı. Barış Konferansı da Avusturya ve Macaristan'ı ayrı ayrı sorumlu tuttu ve 10 Eylül 1919'da Avusturya ile *St. Germain Antlaşması* imzalandı. Buna göre Avusturya; Macaristan, Çekoslovakya ve Yugoslavya'nın bağımsızlığını tanıdı. Önemli topraklarını Polonya, Yugoslavya, İtalya ve Romanya'ya bırakmak zorunda kaldı. Ayrıca askerî sınırlamalar ve yüklü savaş tazminatı ödemeye mahkûm edildi. Macaristan'da ise ihtilal yaşanmış ve Bela-Kun liderliğinde bir hükûmet kurulmuştu. Ancak bu hükûmet uzun yaşayamadı. *Sonunda 4 Haziran 1920'de Trianon Antlaşması'nı imzaladı. Komşusu Çekoslovakya, Yugoslavya ve Romanya'ya toprak vermek zorunda kaldı. Ayrıca Macaristan çeşitli tazminatlar ödemek zorunda bırakıldı* [7, 11, 1].

Almanya'nın Savaştan Çekilmesi ve Versailles Barış Antlaşması (28 Haziran 1919)

Almanya bütün sömürgelerinden vazgeçti. Bu sömürgelerde İngiltere, Fransa, Belçika, Japonya mandater devlet oldu.

I. Dünya Savaşı'nın akıbeti belli olunca Almanya, İsviçre aracılığıyla İtilaf Devletleri nezdinde barış girişimlerinde bulundu. Almanya, yapılan görüşmeler sonucunda 11 Kasım 1918'de ağır şartları ihtiva eden mütarekeyi imzaladı.

Bu sürecin sonucunda Almanya'da 19 Ocak 1919'da seçimler yapıldı ve yeni bir anayasa ile *Kurucu Meclis, Weimar (Vaymar)* da toplandı. Yeni meclisin en önemli önceliği bir an evvel bir antlaşma ile Almanya'nın haklarının korunmasını temin etmektir. İtilaf Devletleri ise Avrupa'da ve bütün dünyada savaş sonrası yeni düzenlerini kurabilmek için *Paris Konferansı'nı* topladı. *Uzun ve çetin görüşmeler neticesinde 28 Haziran 1919'da Paris yakınlarındaki Versailles Sarayı'nda Almanya ile Versailles Antlaşması imzalandı. 9 Temmuz'da ise Alman Meclisi, antlaşmayı onayladı. 10 Ocak 1920'de ise yürürlüğe girdi. Böylece Bismarck'ın Almanyası yıkılmış oldu.* İmzalanan bu antlaşmaya göre:

- Almanya, Alsace-Lorraine ve Saar bölgesini Fransa'ya bırakıyordu.
- Batı Prusya Polonya'ya, Eupen, Malmedy, Moresnet Belçika'ya terkedildiği gibi Dantzig serbest şehir olarak ve Milletler Cemiyeti'ne bırakılıyordu.
- Almanya bütün sömürgelerinden vazgeçti. Bu sömürgelerde İngiltere, Fransa, Belçika, Japonya mandater devlet oldu. Ayrıca Avusturya, Çekoslovakya, Polonya'nın bağımsızlığını tanıyor ve yüklü miktarlarda savaş tazminatı ödemeyi kabul ediyordu [1, 8, 7, 5].

Milletler Cemiyeti'nin Kurulması

Paris Barış Konferansı'nda en çok üzerinde durulan konulardan biri Milletler Cemiyeti'nin kurulması idi. ABD Başkanı Wilson'un 14 maddelik prensipleri çerçevesinde kurulan Milletler Cemiyeti (Cemiyet-i Akvam), II. Dünya Savaşı sonrası Birleşmiş Milletler Cemiyeti'nin ortaya çıkışına kadar varlığını sürdürecektir [11].

Cemiyetin amacı, uluslararası iş birliği, barış ve güvenliği tesis etmektir. Cemiyet; Asamble (Genel Kurul), Konsey (Meclis) ve Genel Sekreterlik (İdari Görev) organlarından oluşacaktı. ABD, İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya Cemiyetin daimi üyeleridir. Ayrıca dört geçici üyesi de bulunmaktadır. Cemiyetin merkezi ise Cenevre'deydi. Cemiyet ilk çalışmalarına 1920'lerde başladı. 1921'de de *Lahey Adalet Divanı'nı* teşekkül ettirdi [3, 1, 7]. Almanya 1926, Türkiye 1932, Sovyetler Birliği ise 1934'te cemiyetin yeni üyeleri oldu. Uluslararası önemli sorunların çözümüne çalıştı [8, 11].

Osmanlı Devleti ile Mondros Mütarekesi'nin İmzalanması ve İşgaller

I. Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılan İttifak Devletleri birer birer mütareke imzalayarak savaştan çekilirken barış antlaşmaları için görüşmelere başladılar.

Milletler Cemiyeti'nin amacı, uluslararası iş birliği, barış ve güvenliği tesis etmektir.

Osmanlı Devleti ise öncelikle yaşadığı hükûmet krizini aşmak için çabalar göstermiş ve nihayetinde **Ahmet İzzet Paşa**'nın hükûmeti kurmasıyla krizi aşmıştı. Yeni hükûmetin ilk işi de İspanya aracılığıyla ABD Başkanı Wilson'a müracaat ederek 14 maddelik prensipleri ve başkanın son mesajını esas kabul ettiklerini bildirmek oldu. Sadrazam Ahmet İzzet Paşa, 19 Ekim'de Meclis'te hükûmet programını sunarken bu konuda şunları söyler; "**Amerika Cumhurbaşkanını tarafından ilan edilmiş olan hak ve adalet ilkelerine dayanan bir barışı açık kalplilikle kabul edeceğiz...**" Ancak ABD, Osmanlı Devleti ile savaş hâlinde olmadığı gerekçesiyle teklifi İtilaf Devletleri'ne yönlendirdi. Osmanlı Hükûmeti de ABD'den ümidi kesti. İstanbul'da esir bulunan **İngiliz General Townshend**'in aracılığıyla İngiltere'ye mütarekeyi imzaya hazır olduğu mesajını gönderdi. Townshend, bu mesajı Akdeniz'deki İngiliz Filosu Komutanı Amiral Calthorpe'a iletince süreç başlamış oldu [1, 13, 12].

"Bırakışma (mütareke) savaşın durdurulması ve düşmanlığın sona erdirilmesi için gereken koşulları belirleyen resmi antlaşmadır."

Ahmet İzzet Paşa Hükûmeti, Mondros Mütarekesi görüşmeleri için Kolordu Komutanı Nurettin Paşa başkanlığında bir heyeti görevlendirmek isterken, padişah ise eniştesi Damat Ferit'in gönderilmesini istedi. Ancak hükûmetin ısrarı sonucu padişah geri adım atarak, hükûmetin önerisiyle Bahriye Nazırı (Denizîşleri Bakanı) Rauf (Orbay) Bey'in başkanlığında, Reşat Hikmet, Yarbay Sadullah ve Ali (Türkgeldi) beylerden oluşan heyeti görevlendirmek zorunda kaldı. Heyet gerekli hazırlıkları yaptıktan sonra 24 Ekim'de İstanbul'dan ayrıldı. Görüşmeler ise Limni Adası'nın **Mondros Limanı**'nda İngilizlerin **Agamemnon Zırhlısı**'nda yapılacaktı [14, 15].

Osmanlı Heyeti, görüşmelere giderken iyimserlik havası taşıyordu. Yani görüşmelerin Wilson İlkeleri etrafında yapılacağını sanıyordu. Oysaki görüşme metni daha önceden hazırlanmıştı. Osmanlı Heyeti'nin önüne konulan metin, bir mütareke metninden öte devletin kayıtsız şartsız teslimini öngörüyordu.

Görüşmeler boyunca Osmanlı heyetine hemen hiç söz hakkı verilmedi. Görüşmeler sonunda; 30 Ekim 1918'de kısa ama çok önemli yirmi beş maddelik **Mondros Mütarekesi** imzalandı. Mütareke, 31 Ekim günü yürürlüğe girdi. Mütarekenin orijinal metninde maddeler şöyle açıklanmıştır:

Mondros Bırakışması Sözleşmesi (30 Ekim 1918) [16]

Britanya Hükûmetinin, Müttefikleri ile anlaşmış olarak, yetkili kıldığı, Akdeniz Bölgesi İngiliz Başkomutanı Sayın Oramiral Sir Somerset Arthur Gough Calthorpe ile Türk Hükûmetinin yetkili kıldığı Türk Donanma Bakanı Ekselans Rauf Bey, Türk Dış İşleri Müsteşarı Ekselans Reşat Hikmet Bey, Türk Genelkurmayından Yarbay Sadullah Bey arasında kararlaştırılan ve bağitlanan Bırakışma [Mütareke] koşulları:

- Çanakkale ve Karadeniz boğazlarının açılması ve Karadeniz'e geçiş sağlanması. Çanakkale ve Karadeniz boğazları kalelerinin Müttefiklerce işgal edilmesi.

- Türk sularında bütün mayın tarlalarının, torpido kovanlarının ve başkaca engellerin yerlerinin gösterilmesi ve bunların taranması ya da kaldırılması için istenebilecek yardımın yapılması.
- Karadeniz'deki mayınlara ilişkin eldeki bütün bilgilerin verilmesi.
- Müttefik savaş tutsakları ile gözetimdeki ya da tutsak Ermenilerin tümünün İstanbul'da toplanarak hiçbir koşula bağlı olmaksızın Müttefiklere teslim edilmesi.
- Sınırların denetlenmesi ve iç düzenin korunması için gerekli olan birlikler dışında Türk ordusunun derhâl terhis edilmesi. (Birliklerin insan gücü ve konusu daha sonra Türk hükûmeti ile danışılarak saptanacaktır).
- Türk karasularında ya da Türkiye'nin işgalindeki sularda bulunan bütün savaş gemilerinin teslim edilmesi; Türk karasularında kolluk ya da benzeri amaçlar için gerekli görülebilecek birtakım küçük gemiler dışında, bu gemilerin belirtilecek Türk limanında ya da limanlarında gözetimine alınması.
- *Müttefiklerin, kendi güvenliklerini tehdit edecek herhangi bir durum ortaya çıkarsa, herhangi bir stratejik noktayı işgal etme hakkı bulunması.*
- Şu sırada Türk işgali altında olan bütün limanların ve demirleme yerlerinin Müttefik gemilerince özgürce kullanılması ve düşman tarafından kullanılmasının önlenmesi. Aynı koşullar ticaret ve ordunun terhisi amaçları için Türk sularında bulunan Türk ticaret gemilerine de uygulanacaktır.
- Bütün Türk limanlarında ve tersanelerinde her türlü gemi onarımı kolaylıklarından yararlanılması.
- Toros tünel sisteminin müttefiklerce işgali.
- Türk birliklerinin Kuzey-Batı İran'dan savaş öncesi sınırların gerisine derhâl çekilmeleri daha önce buyrulmuş bulunmaktadır; bu buyruk yerine getirilecektir. Kafkasya-Ötesi'nin bir bölümünün Türk birliklerinden boşaltılması daha önce buyrulmuş bulunmaktadır; bu bölgenin geri kalan bölümünün boşaltılması, oradaki durum Müttefiklerce incelendikten sonra gerek görülürse yapılacaktır.
- Türk hükûmetinin haberleşmeleri dışında, bütün telsiz telgraf ve kablo istasyonlarının Müttefiklerce denetim altına alınması.
- Denizciliğe, askerliğe ve ticarete ilişkin her türlü gereçlerin yok edilmesinin yasaklanması.
- Ülkenin gereksinimleri karşılandıktan sonra, Türk kaynaklarından kömür, akaryakıt ve deniz gereçleri satın alma kolaylıkları verilmesi.
- Yukarıda sayılan nesnelerden hiçbirisi dışa satılmayacaktır.
- Kafkasya-Ötesi demir yollarının şu sırada Türk denetimi altında bulunan bölümlerini de içermek üzere bütün demir yolları halkın gereksinimlerinin

7.Madde: Müttefiklerin, kendi güvenliklerini tehdit edecek herhangi bir durum ortaya çıkarsa, herhangi bir stratejik noktayı işgal etme hakkı bulunması.

karşılanması koşuluyla, Müttefik Denetleme Görevlilerinin kullanım ve gözetimine bırakılacaktır.

- *Bu hüküm Batum'un Müttefiklerce işgalini de kapsar. Türkiye, Bakü'nün Müttefiklerce işgaline hiçbir karşı çıkışta bulunmayacaktır.*
- Hicaz'da, Asir'de, Yemen'de, Suriye'de ve Irak'da bütün garnizonların en yakın Müttefik Komutanına teslim olmaları ve beşinci maddede saptanacak olan düzenin korunması için gerekenler dışında, bütün birliklerin Kilikya'dan çekilmeleri.
- Trablus ve Bingazi'deki bütün Türk subaylarının en yakın İtalyan garnizonuna teslim olmaları. Türkiye, teslim olma buyruğuna uymazlarsa, bu subaylara ikmal gönderilmesinin ve kendileriyle haberleşmenin kesilmesini sağlamayı yükümlenir.
- Mısırata'yı da içermek üzere Trablus ve Bingazi'de işgal edilen bütün limanların en yakın Müttefik garnizonuna teslimi.
- Denizci, asker ve sivil bütün Almanların ve Avusturyalıların bir ay içinde Türk ülkelerinden çıkartılması; uzak bölgelerdekilerin de olabildiğince erken bir tarihte çıkartılması.
- Beşinci madde gereğince terhis edilecek Türk ordusu bölümünün, taşıtlarını da içermek üzere, araç ve gereçlerinin, silahlarının ve cephanesinin kullanılış biçimi konusunda verilebilecek buyrukların yerine getirilmesi.
- Müttefiklerin çıkarlarını korumak için Türk Donatım Bakanlığına bir Müttefik temsilcisinin bağlanması. Bu temsilciye bu amacın gerektirdiği bütün bilgilerin verilmesi.
- Türk tutsaklarının Müttefik Devletler buyruğunda tutulması. Askerlik bakımından çağdışı Türk sivil tutsakların salıverilmesi konusu göz önünde tutulacaktır.
- Türkiye bakımından Merkez Devletleri ile bütün ilişkilerin kesilmesi zorunluğu.
- *Altı Doğu ilinde karışıklık çıkarsa Müttefikler bu illerin herhangi bir bölümünü işgal etme hakkını ellerinde tutarlar.*
- Müttefiklerle Türkiye arasında düşmanca eylemler 31 Ekim 1918 Perşembe günü, yerel saatle öğleden başlayarak kesilecektir.

İki nüsha olarak, Limni'de, Mondros Limanı'nda, Majestelerinin "AGAMEMNON" Savaş Gemisi'nde, 30 Ekim 1918'de imzalanmıştır.

İmza: Arthur Calthorpe. İmza: Hüseyin Rauf, Reşad Hikmet, Sadullah.

Altı Doğu vilayetinde bir Ermeni Devleti kurulması fikri Mütarekenin 24. maddesinde ifade edilmiştir.

Harita 7. 3. Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra işgale uğrayan Anadolu toprakları

MONDROS MÜTAREKESİ'NİN DEĞERLENDİRİLMESİ

- Osmanlı Devleti Mondros Mütarekesi ile fiilen işgal edilme sürecine girdi.
- Dünya Savaşı boyunca imzalanan gizli anlaşmalar uygulamaya konuldu.
- Zararlı cemiyetlerin kurulması hızlandı.
- Bu durum karşısında yararlı cemiyetler kuruldu.
- Mütareke ile Anadolu insanının savunma yeteneği kırıldı ve işgallere ortam hazırlandı.
- Boğazların denetiminin işgalci güçlerin eline geçmesiyle Anadolu ve Rumeli arasındaki irtibat kesilmiş oldu.
- Osmanlı Devleti'nin deniz gücü yok edildi.
- Haberleşme merkezlerine ve araçlarına el konulunca Anadolu insanı arasında irtibat koparılmış oldu. Bu da işgallere karşı birlik, beraberlik ve ortak hareket etme imkanını ortadan kaldırdı.
- İşgalcilere istedikleri yerleri ele geçirme hakkının verilmesiyle işgaller hızlandı.
- Doğu Anadolu vilayetlerinde Ermenistan ile Kürdistan devletleri kurulması için bu yolda çalışmalar başlatıldı.
- Bu mütareke, "silah bırakışmadan" çok daha fazla anlam taşımaktaydı. Bu hâliyle kesin hükümlerle bir antlaşma niteliğinde ve Sevr Antlaşması'nın alt yapısını oluşturmaktaydı.
- Mütarekenin gereğince de Osmanlı Devleti'nin ekonomik bağımsızlığı ortadan kaldırıldı.
- Mütareke, milliyetçi duyguları öne çıkararak, Millî Mücadele sürecinin başlamasına ortam hazırladı.

Mütareke ile Sevr Antlaşması'nın altyapısı oluşturuldu

I. Dünya Savaşı'nın Sona Ermesi

Türk tarihinin gördüğü en ağır mütareke olan “*Mondros Mütarekesi*” hiç zaman kaybedilmeden işgalci devletler tarafından uygulamaya konuldu. Buna göre işgaller şöyle gerçekleştirildi [2]:

	Yer	Tarih
İngiliz işgalleri	Musul	3 Kasım 1918
	Çanakkale Boğazı (Fransızlarla)	6-12 Kasım
	İskenderun	9 Kasım 1918
	Antakya	7 Aralık 1918
	Batum	24 Aralık
	Kilis	27 Aralık
	Ankara İstasyonu	Aralık 1918
	Ayıntap	1 Ocak 1919
	Cerablus	3 Ocak 1919
	Haydarpaşa İstasyonu	15 Ocak
	Konya İstasyonu	22 Ocak
	Kasaba (Turgutlu)- Aydın İstasyonu (Fransızlarla)	1 Şubat 1919
	Maraş	22 Şubat
	Birecik	27 Şubat
	Samsun	9 Mart 1919
	Harabnaz ve Telepyas İstasyonu	16 Mart
	Urfa	24 Mart
	Merzifon	30 Mart
	Kars	13 Nisan
Fransız işgalleri	Doğu Trakya Demir Yolları	9 Kasım 1918
	Çanakkale Boğazı (İngilizlerle)	6-12 Kasım
	Dört Yol	11 Aralık
	Mersin	17 Aralık
	Toros Tunelleri, Adana, Pozantı	27 Aralık
	Doğu (Şark) Demir Yolları	15 Ocak
	Kasaba (Turgutlu)- Aydın İstasyonu (İngilizlerle)	1 Şubat 1919
	Çiftehan-Akköprü	3 Şubat 1919
	Afyon İstasyonu	16 Nisan 1919
İtalyan işgalleri	Antalya	28 Mart
	Konya İstasyonu	26 Nisan
	Kuşadası	4 Mayıs 1919
	Fethiye, Bodrum, Marmaris	11 Mayıs
	Akşehir	14 Mayıs
	Afyon	21 Mayıs
	Burdur	28 Haziran
Yunan işgalleri	Uzunkörü-Hadımköy Demir Yolu	9 Ocak 1919
	İzmir	15 Mayıs 1919

Örnek

- I. Dünya Savaşı'nın çıkmasında etkin rol oynayan emperyalist Almanya, 1939'da II. Dünya Savaşı'nın çıkmasında da aynı saiklerle hareket etmişti.

Bireysel Etkinlik

- Mondros Mütarekesi'nin imzalanma sürecini araştırınız.
- I. Dünya Savaşı sonrası Orta Doğu'da oluşturulan manda yönetimlerinin kurulmasını inceleyiniz.
- Duma, Bolşevik, Beyaz Ordu, Çeka, Mütareke kavramlarını açıklayınız.

Özet

•I. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA OSMANLI DEVLETİ'NİN PAYLAŞILMASI İÇİN YAPILAN GİZLİ PROJELER

- I. Dünya Savaşı'nın devam ettiği süreç içerisinde İtilaf Devletleri kendi aralarında Osmanlı topraklarını paylaşmak üzere çok sayıda gizli anlaşma yapmışlardır. 1915-1917 yılları arasında yapılan gizli anlaşmaların sebeplerini şöyle izah etmek mümkündür;
- Osmanlı Devleti'nin topraklarını paylaşmak,
- Kendi aralarında savaş boyunca ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları engellemek,
- Savaşın gidişatına göre hareket ederek dengeleri kendi lehlerine çevirmek için İtalya'yı bir şekilde savaşın tarafı yapmak,
- Savaş öncesi ve sonrası bazı sorunlarla boğuşan Çarlık Rusya'sını bloklarının içinde tutmak,

- Osmanlı Devleti'nin paylaşımı için ortam hazırlamak.

•İstanbul Anlaşması (18 Mart-10Nisan 1915)

- İngiltere, Rusya, Fransa arasında yapılan bu anlaşmaya göre boğazlar bölgesi Rusya'ya bırakılıyordu.

•Londra Anlaşması (26 Nisan 1915)

- İngiltere, Rusya, Fransa ve İtalya arasında Londra'da imzalandı. Yapılan görüşmeler sonucunda Rodos, On İki Ada, Bingazi ve Derne gibi bölgeler ile Antalya ve çevresi İtalya'ya bırakılıyordu.

•Sykes-Picot Anlaşması (26 Nisan 1916)

- İngiliz Diplomat Mark Sykes ile Fransız meslektaşısı Georges Picot müzakereleri yürüttüğü için anlaşmaya bu isim verilmişti. Bu anlaşma ile Orta Doğu İngiltere ve Fransa arasında paylaşılıyordu.

•St. Jean de Maurienne Anlaşması (17 Nisan 1917)

- Bu anlaşma ile Antalya'ya ilaveten İzmir vilayeti de İtalya'ya bırakılmıştır. Ayrıca İskenderun, Hayfa, Akka, Mersin limanlarından da serbest bir şekilde yararlanma hakkı elde etmişlerdir.

•Balfour Deklarasyonu

- ABD'nin desteğini sağlamak isteyen İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Arthur James Balfour 2 Kasım 1917'de, burada bulunan Yahudi Siyonizm hareketinin liderlerinden Lord Rothschild'e İngiltere'nin Filistin topraklarında bir Yahudi devleti kurulmasını desteklediğini belirten bir mektup gönderdi.

•I. DÜNYA SAVAŞI'NIN SONA ERMESİ VE ÖNEMLİ GELİŞMELER

•Rusya'nın Savaştan Çekilmesi ve Brest-Litovsk Barışı (3 Mart 1918)

- I. Dünya Savaşı'nın devam ettiği süreç içerisinde Çarlık Rusya'sında yaşanan iç karışıklıklar sonucunda Çarlık rejimi yıkılmış yerine Bolşevik idare kurulmuştu. Yeni kurulan hükûmetin ilk işi savaşa son vermek oldu. Bu çerçevede yapılan çalışmalar sonucunda Bolşevik Rusya, önce mütareke sonra da Almanya ile anlaşarak 3 Mart 1918'de Brest-Litovsk Antlaşması'nı imzaladı ve savaştan çekildi.

•ABD'nin Savaşa Katılması ve Barış Çabaları

- ABD'nin 1917'de savaşa katılması ile İtilaf Devletleri cephelerde üstünlüğü ele geçirdi. Başkan Woodrow Wilson, 18 Ocak 1918'de Kongre'de yaptığı konuşmalarında savaş sonrası yapılacak barışın temel prensiplerini belirlediği 14 maddelik görüşlerini bütün dünyaya ilan etti.

Özet (devamı)

•I. DÜNYA SAVAŞI'NI SONA ERDİREN ANTLAŞMALAR

•Wilson'un 14 maddelik prensipleriyle ortaya konulan "savaşın kazananı yoktur" felsefesi savaşı bitiren en önemli dayanak oldu. 7 Mayıs 1918'de Romanya savaştan çekildi. Bu gelişmenin ardından Bulgaristan, Avusturya-Macaristan, Osmanlı Devleti ve nihayetinde de Almanya barış istedi. Böylece I. Dünya Savaşı aşağıda açıklanacak antlaşmalarla sona ermiş oldu.

•Paris Konferansı (18 Ocak 1919)

•I.Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından savaş sonrası yeni bir dünya düzenikurmak maksadıyla ABD, İngiltere ve Fransa'nın öncülüğünde bir barış konferansı toplandı. I. Dünya Savaşı sonrası yenilen devletlerle imzalanan antlaşmalar, Paris Konferansı sürecinde hazırlandı.

•Romanya'nın Savaştan Çekilmesi ve Bükreş Antlaşması (7 Mayıs 1918)

•İtilaf Devletleri'nden savaştan ilk çekilen devlet olan Romanya Mart 1917'de mütareke, 7 Mayıs 1918'de ise Almanya ve müttefikleriyle Bükreş Antlaşması'nı imzaladı.

•Bulgaristan'ın Savaştan Çekilmesi ve Neuilly Antlaşması (27 Kasım 1919)

•Dört yıl gibi uzun bir süre devam eden I. Dünya Savaşı'nın ardından Bulgaristan, 29 Eylül'de mütareke, 27 Kasım 1919'da da Neuilly Antlaşması'nı imzaladı.

•Avusturya ve Macaristan'ın Savaştan Çekilmesi St. Germain Barış Antlaşması (10 Eylül 1919)

•Paris Barış Konferansı Avusturya ve Macaristan'ı ayrı ayrı sorumlu tuttu ve 10 Eylül 1919'da Avusturya ile St. Germain Antlaşması, Macaristan ile 4 Haziran 1920'de Trianon Anlaşması imzalandı.

•Almanya'nın Savaştan Çekilmesi ve Versailles Barış Antlaşması (28 Haziran 1919)

•28 Haziran 1919'da Paris yakınlarındaki Versailles Sarayı'nda Almanya ile Versailles Antlaşması imzalandı. 9 Temmuz'da ise Alman Meclisi, antlaşmayı onayladı. 10 Ocak 1920'de ise yürürlüğe girdi. Böylece Bismarck'ın Almanyası yıkılmış oldu.

•Milletler Cemiyeti'nin Kurulması

•Paris Barış Konferansı'nda en çok üzerinde konuşulan konulardan biri Milletler Cemiyeti'nin kurulması idi. Cemiyetin amacı, uluslararası iş birliği, barış ve güvenliği tesis etmektir.

•Osmanlı Devleti ile Mondros Mütarekesi'nin İmzalanması ve İşgaller

•Osmanlı Devleti adına Bahriye Nazırı Rauf (Orbay) Bey başkanlığında bir heyet ile Akdeniz'deki İngiliz Filosu Komutanı Amiral Calthorpe arasında yapılan görüşmeler sonucunda; 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi imzalandı.

•MONDROS MÜTAREKESİ'NİN DEĞERLENDİRİLMESİ

•30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi ile İtilaf Devletleri savaş yıllarında aralarında yapmış oldukları gizli anlaşmaları uygulamaya koydular ve hiç zaman kaybetmeden Osmanlı ülkesini işgale giriştiler. Bir taraftan işgalci devletlerin diğer taraftan Osmanlı vatandaşı olan azınlıkların çabaları ile ülkede başlayan işgallere karşı çok hızlı bir şekilde Türk halkı teşkilatlanarak direniş örgütleri kurdu ve Millî Mücadele başladı.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisiyle Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'ndan ayrılmıştır?
 - a) Edirne Antlaşması
 - b) Mudanya Mütarekesi
 - c) Mondros Mütarekesi
 - d) İstanbul Antlaşması
 - e) Ankara Antlaşması
2. Aşağıdaki hangisi Mondros Mütarekesi ile ilgili değildir?
 - a) Rodos Adası
 - b) Mondros Limanı
 - c) Agamemnon Savaş Gemisi
 - d) 30 Ekim 1918
 - e) Rauf Bey
3. Mondros Mütarekesi'nin 7. maddesine dayanan İtilaf Devletleri mütarekeden hemen sonra Osmanlı topraklarını işgale başlamışlardır. Yukarıdaki bilgiye göre işgali ilk başlatan devlet hangisidir?
 - a) Fransa
 - b) İtalya
 - c) İngiltere
 - d) Yunanistan
 - e) Rusya
4. Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'nı aşağıdakilerden hangisine güvenerek bırakmış ve mütareke imzalamıştır?
 - a) Sykes-Picot Antlaşması
 - b) Wilson İlkeleri
 - c) Paris Konferansı
 - d) Rusya'nın savaştan çekilmesi
 - e) ABD'nin savaşa girmesi
5. Aşağıdaki antlaşmalardan hangisi I. Dünya Savaşı devam ederken yapılmıştır?
 - a) Versailles Antlaşması
 - b) Sevr Antlaşması
 - c) Brest-Litowsk Antlaşması
 - d) Lozan Antlaşması
 - e) Montrö Boğazlar Sözleşmesi

6. Aşağıdakilerden hangisi I. Dünya Savaşı'nda Filistin topraklarında bir Yahudi devleti kurulacağını vaad eden gizli anlaşmadır?
- a) Balfour Deklarasyonu
 - b) St. Jean de Maurienne Anlaşması
 - c) İstanbul Anlaşması
 - d) Londra Anlaşması
 - e) Mac-Mahon Anlaşması
7. Aşağıdakilerden hangisi Mondros Mütarekesi'ni Osmanlı Devleti adına imzalayan heyettekilerden biri değildir?
- a) Reşat Hikmet Bey
 - b) Yarbay Sadullah Bey
 - c) Ali Fuat Paşa
 - d) Rauf Bey
 - e) Ali Bey
8. Aşağıdakilerden hangisi İtilaf Devletleri'nin 1915-1917 yılları arasında kendi aralarında gizlice yaptıkları anlaşmaların sebeplerinden biri değildir?
- a) Osmanlı Devleti'nin topraklarını paylaşmak
 - b) Kendi aralarında savaş boyunca ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları engellemek
 - c) Çarlık Rusyası'nın savaştan çekilmesini engellemek
 - d) Osmanlı Devleti'nin paylaşımı için ortam hazırlamak
 - e) Almanya'yı yanlarına çekmek
9. Aşağıdakilerden hangisi I. Dünya Savaşı'nda yenilen devletlerin imzaladığı antlaşmalardan biri değildir?
- a) Versailles Antlaşması
 - b) St. Germain Antlaşması
 - c) Neuilly Antlaşması
 - d) Sevres Antlaşması
 - e) Uşi Antlaşması
10. Birinci Dünya Savaşı sonrası kurulan, merkezi Cenevre'de bulunan amacı ise uluslararası iş birliği, barış ve güvenliği tesis etmek olan uluslararası örgüt aşağıdakilerden hangisidir?
- a) Birleşmiş Milletler
 - b) Balkan Paktı
 - c) Milletler Cemiyeti
 - d) Varşova Paktı
 - e) COMECOM

Cevap Anahtarı

1.c, 2.a, 3.c, 4.b, 5.c, 6.a, 7.c, 8.e, 9.e, 10.c

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- [1]. Sarıca, M. (1983). Siyasi Tarih. (2. Baskı). İstanbul.
- [2]. Turan, Ş. (1991). Türk Devrim Tarihi, İmparatorluğun Çöküşünden Ulusal Direnişe (Cilt 1). Ankara.
- [3]. Sander, O. (1992). Siyasi Tarih (İlkçağlardan-1918'e). Ankara.
- [4]. Dilan, H. B. (1998). Siyasi Tarih (1914-1939). İstanbul.
- [5]. Armaoğlu, F. (1961). Siyasi Tarih Dersleri (1789-1919). Ankara.
- [6]. Kurat, Y. T. (1986). Osmanlı İmparatorluğunun Paylaşılması. Ankara.
- [7]. Üçok, C. (1967). Siyasal Tarih (1789-1950). (6. Baskı). Ankara.
- [8]. Sarıca, M. (1982). Birinci Dünya Savaşından Sonra Avrupada Barışı Kurma ve Sürdürme Çabaları (1919-1929). İstanbul.
- [9]. Turan, R. (Edit.), (2009). Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi. Ankara.
- [10]. Karal, E. Z. (1996). Osmanlı Tarihi İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı (1908- 1918) (Cilt 9). Ankara.
- [11]. Uçarol, R. (2007). Siyasi Tarihi. İstanbul.
- [12]. Akşin, S (Hz). (Tarihsiz). Yakınçağ Türkiye Tarihi. İstanbul.
- [13]. Akşin, S. (2007). Kısa Türkiye Tarihi. İstanbul.
- [14]. Akşin, S. (1992). İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele. İstanbul.
- [15]. Sagay, R. (1972). XIX. ve XX. Yüzyıllarda Büyük Devletlerin Yayılma Siyasetleri ve Milletlerarası Önemli Meseleler. İstanbul.
- [16]. Meray, L. S, Olcay, O. (1977). Osmanlı İmparatorluğunun Çöküş Belgeleri (Mondros Bırakışması, İlgili Belgeler). Ankara.
- [17]. Nari, Y. (1998). T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük. İstanbul
- [18]. Kuyaş A. (Edit). (2006). Tarih 1839-1939, TÜSİAD Yayınları, İstanbul.